

УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК СКЛАДНИК ФАХОВОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Анотація. Досліджено проблеми формування термінологічної компетенції як передумови ефективної фахової комунікації іноземного студента відповідно до рівнів володіння українською мовою як іноземною. Наголошено на тому, що успішне опанування обраного абітурієнтом фаху залежить від володіння певним обсягом термінологічної лексики ще до початку навчання в університеті. Акцентовано на проблемах підготовки іноземців до фахової комунікації, засвоєнні обсягу термінологічної лексики в умовах навчання на підготовчих курсах до вищої школи. Поглиблено методику викладання термінознавства та української мови як іноземної загалом.

Ключові слова: термін, українська термінологія, вивчення термінологічної лексики, фахова мова, фахова комунікація.

Koliadenko Olena, Chernobrov Yuliia
Ukrainian Language Institute of NAS of Ukraine

UKRAINIAN TERMINOLOGY IN PROFESSIONAL LANGUAGE OF FOREIGN LANGUAGE

Summary. The problems of terminological competence formation as the preconditions of effective professional communication of a foreign student according to the knowledge levels of the Ukrainian language as a foreign are investigated. Also the current research deals with the systematic approach to the learning of the Ukrainian scientific terminology. The article focuses on the problems of preparing foreigners for professional communication, assimilating a significant amount of terminological vocabulary. The methodology of teaching terminology and the Ukrainian language as a foreign in general is advanced. Mastering a certain amount of terminological vocabulary should be at the stage of preparation for studying in the high education establishments. In preparing for the university, the Ukrainian terminology should be introduced. The course should contain the main information about terms, requirements for terms, principles of term organization in the terminology system. It is stressed that the best way to learn the terminology is through the study of international term elements and their meanings. This will be very cognitive because these elements belong to the terminology of different systems, have fixed meaning and therefore can easily be reproduced in the minds of the speaker causing a stable association. Accordingly, it will serve the development of communicative abilities of future students and will form the necessary knowledge for professional communication. It is worth taking into account and demonstrating the existence of vertical and horizontal terminological series. As the material for the course texts from various spheres of human activity should be taken.

Keywords: term, Ukrainian terminology, terminology study, professional language, professional communication.

Постановка проблеми. Ефективність і результат фахової підготовки залежить від знання мови навчання. Протягом першого курсу студенти-іноземці опановують загальнонаукову та професійну термінологію на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, яке орієнтоване на вміння записувати і розуміти основні положення лекцій, виступів тощо. Це відбувається паралельно з вивченням дисциплін обраного фаху. Відповідно, засвоєння певного обсягу термінологічної лексики має відбуватися ще на етапі підготовки до навчання у вищій школі, що становить проблему і потребує глибшого аналізу з огляду на відсутність поділу студентів на групи відповідно до обраного фаху на мовних курсах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості вивчення термінології різних галузей знань у курсі української мови як іноземної постали предметом дослідження у працях О. Кровицької (історична) [2], Г. Хирівської (фармацевтична) [6], Н. Яніцької (соматична) [7], С. Яремчук (сакральної) [8], З. Куньч (науково-технічної) [3] та ін. Проте дискусійними залишаються питання відбору необхідного обсягу української термінології та методики засвоєння термінологічної лексики відповідно до рівнів володіння українською мовою як іноземною.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є актуалізація проблеми формування термінологічної компетенції як передумови ефективної фахової комунікації іноземного студента відповідно до рівнів володіння українською мовою як іноземною.

Актуальність розвідки полягає у необхідності накопичувати емпіричні дані для узагальнення методики викладання української мови як іноземної, термінознавства, а також лінгвістики фахових мов.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками кількість іноземних студентів в університетах України стрімко зростає. Іноземні громадяни та особи без громадянства можуть розпочинати навчання із досягненням рубіжного рівня володіння мови викладання (В 1) [5, с. 37]. Обсяг термінологічної лексики, яким повинен оперувати абітурієнт, чітко не окреслено. Згідно зі «Стандартизованими вимогами до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1 – С2» на рівень В1 іноземець повинен вміти скорочено конспектувати основні положення навчальної чи популярної лекції, презентації, виступів на конференціях на відомому темі. Також зазначено, що «претендент розуміє основну думку розмови, дискусії чи лекції (глобальне розуміння), якщо вони сформульовані літературною мовою: мовлення лектора (чітке,

послідовне, однозначне, яке відповідає нормам літературної вимови) <...> уміє виокремити конкретні відомості, що містяться в усному висловлюванні з чіткою структурою (вибіркове розуміння); головному і супровідну інформацію, основний зміст і специфічні деталі в кожній змістово-завершеній частині повідомлення (детальне розуміння), якщо його передано в нормальному темпі, в хороших (але не ідеальних) умовах, зі стандартною вимовою та інтонацією» [5, с. 39–40]. У тематичному каталозі є підрозділи: суспільно-політичні події, суспільні проблеми, освітні напрями і спеціальності тощо [5, с. 50]. У цьому документі також регламентовано, що на достатньому рівні (B2) володіння українською мовою як іноземною може відбуватися ефективно спілкування в українськомовному (у тому числі професійному) середовищі із залученням ширшого арсеналу виражальних засобів та мовленевих умінь [5, с. 63]. Серед вимог задекларовано «розуміння чималих висловлювань (до 700 слів), лекцій, складної аргументації на відомі теми; можливість виступати перед аудиторією на тему, що входить до сфери зацікавлень, навчання або професійної діяльності» тощо [5, с. 63].

Відповідно до вищезазначених вимог та усвідомлення загальновідомого факту, що мова – основний засіб накопичення знань, можемо стверджувати, що іноземець повинен володіти певним запасом термінологіки ще до початку відвідування занять в університеті. На нашу думку, ефективність навчання досягається передусім завдяки вмінню спілкуватися мовою майбутньої професії. Тому, програма першого курсу в університетах на всіх факультетах передбачає вивчення української мови за професійним спрямуванням, що має сприяти підготовці фахівців, здатних бути учасниками комунікації у професійній та офіційно-діловій сферах.

Нині розпрацьовано чимало ефективних методик вивчення термінології певної галузі знань. Наприклад, З. Куньч пропонує системний підхід, який вміщує 2 етапи: вивчення інтернаціональних іншомовних терміноелементів та їхніх можливих відповідників; засвоєння термінологічних одиниць у процесі роботи над науково-технічними текстами [3, с. 200, 201]. Інші дослідники наводять різні типи вправ, які допоможуть у формуванні термінологічної компетенції майбутнього фахівця з числа іноземних громадян.

Це працює цілком ефективно, коли увага концентрується на визначеній терміносистемі. Потребує глибшого аналізу саме проблема формування термінологічної компетенції іноземця, необхідний обсяг терміноодиниць у його запасі перед початком навчання в університеті, подолання труднощів щодо ідентифікації термінів в усному і письмовому спілкуванні.

Під час підготовки до навчання в університеті на підготовчих курсах потрібно впроваджувати компактний курс із вивчення української термінології, у якому потрібно врахувати необхідність викладання основних положень про терміни, вимог до термінів, принципів організації термінів у терміносистемі. Ми переконані,

що найкращий спосіб опанування термінологічної лексики через вивчення інтернаціональних терміноелементів та їхніх значень. Наприклад, можна показати, що більшість слів із *авто-* – технічні та ділові терміни: *автомобіль, автобіографія, авторучка, автотранспорт, автономія*; компонент *агро-* (гр. поле) – агрономічний у назвах наук, галузей, людей за професією, ознак, якостей, сукупностей тощо: *агроном, агрономія, агротехніка, агрохімія, агрофізика* тощо; компонент *аеро-* відповідає поняттям *авіаційний, повітряний* у назвах галузей, транспортних засобів, приміщень, приладів, процесів тощо: *аеробус, аероплан, аероліфт, аеровертоліт, аеропойзд, аеропошта, аеропорт*; компонент *аква-* дуже поширений у повсякденному спілкуванні, слова з яким позначають назви приладів, споруд, наук, професій, мінералів речовин, ознак тощо: *акваланг, акварель, аквакомплекс, аквареліст, аквакультура, акваріум, акваторія* тощо. Так само можна подати відомості про терміни із компонентами *макро-, мікро-, фото-, біо-, метр(о)-, лог-, термо-* та ін. Це буде дуже пізнавально, оскільки зазначені терміноелементи входять до терміноодиниць різних терміносистем, несуть закріплене значення, а тому можуть легко відтворюватися в свідомості мовця, викликати сталі асоціації. Відповідно, це послужить розвитку комунікативних здібностей майбутніх студентів і сформує необхідний термінологічний запас для професійного спілкування.

Під час навчання термінологічної лексики слід враховувати існування вертикальних і горизонтальних термінологічних рядів. У вертикальних рядах є терміни різних категорій: матеріалів, процесів, предметів. Горизонтальні ряди об'єднують терміни, які виражають одне поняття і мають спільні компоненти, що відіграють роль класифікаторів цього поняття [4, с. 16].

Засвоєння термінології досягається виконанням різноманітних завдань на матеріалі науково-публіцистичних та науково-навчальних текстів з різних сфер діяльності людини. Слухачам можуть бути запропоновані вправи на заповнення пропусків у тексті; заміну термінів у тексті на синонімічні вирази (термін з інтернаціональним компонентом – питомий український термін); добирання синонімів, антонімів; робота зі словником, ідентифікація термінів за визначенням тощо.

Висновки. Абітурієнт-іноземець повинен володіти значним запасом наукової термінології. Засвоєння певного обсягу термінологічної лексики повинно відбуватися на етапі підготовки до навчання в університеті. На підготовчих курсах необхідно звертати увагу на вивчення української термінології, зокрема висвітлювати основних положення про терміни, вимоги до термінів, принципи організації термінів у терміносистемі. Термінологічна лексика найкраще засвоюється через вивчення інтернаціональних терміноелементів та їхніх значень. Варто враховувати та демонструвати на прикладах існування вертикальних і горизонтальних термінологічних рядів. Матеріалом на заняттях повинні слугувати тексти з різних сфер людської діяльності.

Список літератури:

1. Богущ О. Українська астрономічна термінологія та її вивчення на заняттях з української мови як чужої. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць*. 2014. Вип. 10. С. 85–90.
2. Кровицька О. Історична лексика в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць*. 2007. Вип. 8. С. 98–102.
3. Куньч З. Системне вивчення науково-технічної термінології у роботі зі студентами-іноземцями. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 198–202.
4. Кочан І.М. Українська наукова лексика: міжнародні компоненти в термінології. Київ, 2013. 294 с.
5. «Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1 – С2». Режим доступу: <https://www.nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Standart.doc>
6. Хирівська Г. Вивчення української фармацевтичної термінології в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2015. Вип. 11. С. 105–112.
7. Яніцька Н. Вивчення соматичної лексики в курсі українська мова як іноземна. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць*. 2007. Вип. 2. С. 114–118.
8. Яремчук С. Вивчення сакральної та богословської термінології на заняттях з української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць*. 2011. Вип. 6. С. 117–120.

References:

1. Bogush O. (2014). Ukrayinska astronomichna terminologiya ta yiyi vyvchennya na zanyattayah z ukrayins'koyi movy yak chuzhoyi [Ukrainian astronomical terminology and its study in classes on the Ukrainian language as foreign]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language : a collection of scientific works*, vol. 10, pp. 85–90.
2. Krovyczka O. (2007). Istorychna leksyka v kursy ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi [Historical vocabulary in the course of the Ukrainian language as a foreign language]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language : a collection of scientific works*, vol. 8, pp. 98–102.
3. Kunch Z. (2008). Systemne vyvchennya naukovo-technichnoyi terminologiyi u roboti zi studentamy-inozemcyamy [System study of scientific and technical terminology in working with foreign students]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language : a collection of scientific works*, vol. 3, pp. 198–202.
4. Kochan I.M. (2013). Ukrayinska naukova leksyka: mizhnarodni komponenty v terminologiyi [Ukrainian scientific vocabulary: international components in terminology]. Kyiv. (in Ukrainian)
5. Standardized requirements for the level of knowledge of Ukrainian as a foreign language A1 – C2. URL: <https://www.nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Standart.doc>
6. Xyryvska G. (2015). Vyvchennya ukrayinskoyi farmacevtychnoyi terminologiyi v inshomovnij audytoriyi [Study of Ukrainian Pharmaceutical Terminology in a Foreign Language Audience]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language : a collection of scientific works*, vol. 11, pp. 105–112.
7. Yanitska N. (2007). Vyvchennya somatychnoyi leksyky v kursy ukrayinska mova yak inozemna [The study of somatic vocabulary in the course of Ukrainian language as a foreign language]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language : a collection of scientific works*, vol. 2, pp. 114–118.
8. Yaremchuk S. (2011). Vyvchennya sakralnoyi ta bogoslovskoyi terminologiyi na zanyattayah z ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language : a collection of scientific works*, vol. 6, pp. 117–120.